

ЗЕМЛЕУСТРІЙ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВСТАНОВЛЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬ ТА ФОРМУВАННЯ САНІТАРНО-ЗАХИСНИХ ЗОН

БУРЧИЛО Вікторія Вікторівна
*студентка 1-го курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Геодезія та землеустрій»*

БУРЧИЛО Надія Вікторівна
*студентка 1-го курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Геодезія та землеустрій»*

Науковий керівник
КУСТОВСЬКА Оксана Володимирівна
*к.е.н., доцент кафедри
землепорядного проектування
Національний університет
біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна,
kustovska_o@nubip.edu.ua*

Воєнні дії завдають значної шкоди не лише населенню та інфраструктурі, а й природному середовищу. Одним із найбільш уразливих ресурсів у зоні бойових дій є земельні ресурси. Масштаби пошкоджень земельного фонду України включають фізичну деградацію ґрунтового покриву, хімічне та вибухонебезпечне забруднення, порушення гідрологічного режиму, знищення природних екосистем та виведення з господарського використання значних площ сільськогосподарських угідь і лісових масивів [1]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання встановлення обмежень у використанні таких земель та формування санітарно-захисних зон, що дозволить безпечно відновити постраждалі території.

За інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, майже 20% земельного фонду країни зазнали негативного впливу внаслідок окупації, активних бойових дій та масштабного мінування. Значна частина цих територій наразі є небезпечною та непридатною для повноцінного використання. Після деокупації тривалий час знадобиться на проведення робіт із розмінування, екологічного обстеження та очищення, що є необхідною умовою для подальшого відновлення та безпечного землекористування [2]. Загалом впливу бойових дій зазнали понад 13,9 млн га території України [3].

Тому першочерговим завданням держави та органів місцевого самоврядування є впровадження системи обмежень у використанні таких земель і формування санітарно-захисних зон навколо найбільш небезпечних та забруднених територій. Запровадження відповідних обмежень дає змогу мінімізувати ризики для життя і здоров'я населення, запобігти потраплянню

токсичних речовин у навколишнє середовище та зменшити негативний вплив на довкілля.

Ефективне встановлення обмежень у землекористуванні та проведення рекультиваційних робіт потребують наявності комплексної нормативно-правової бази, яка визначає порядок оцінки стану земель, умови їх використання, а також відповідальність органів влади та землекористувачів.

Державні органи формують політику у сфері охорони земель, розробляють нормативно-правові акти, організують моніторинг, розмінування та фінансування відновлювальних заходів. Вони також координують міжнародну співпрацю та забезпечують контроль за дотриманням екологічних і санітарних норм. Органи місцевого самоврядування відповідають за реалізацію цих рішень на місцях: визначають межі небезпечних територій і санітарно-захисних зон, контролюють використання земель, інформують населення та беруть участь у роботах з очищення і рекультивації. Разом вони забезпечують безпечне та раціональне відновлення постраждалих земель.

Основою правового регулювання є Конституція України, Земельний кодекс, закони «Про охорону земель», «Про державний земельний кадастр», «Про землеустрій», «Про протимінну діяльність» та інші. У 2023 році затверджено «Національну програму відновлення та розвитку України», що включає заходи з відновлення земельного фонду [1].

Встановлення обмежень у землекористуванні та формування санітарно-захисних зон додатково регулюється Земельним кодексом України (статті 110 - 115), а також Державними санітарними правилами планування і забудови населених пунктів (ДСП 173-96).

Важливим етапом у відновленні постраждалих територій є комплексна оцінка стану земель. Вона передбачає дистанційне зондування території з використанням супутникових знімків та безпілотних літальних апаратів, проведення інженерних, екологічних і радіологічних досліджень, аналіз рівня забруднення ґрунтів, водних ресурсів і рослинного покриву, а також перевірку на наявність мін та інших вибухонебезпечних предметів та створення бази даних пошкоджених земель з можливістю її постійного оновлення [1]. На основі отриманих даних можна встановити обмеження щодо землекористування та сформувати санітарні зони.

Під обмеженням прав на земельну ділянку розуміють покладений обов'язок на власника чи землекористувача утримуватись від певних видів діяльності на конкретній території [4].

Обмеження щодо використання земельних ресурсів можуть включати заборону на сільськогосподарську діяльність, будівництво, випас худоби, збирання врожаю чи рекреаційне використання. Це необхідно для зменшення ризиків для життя та здоров'я населення, запобігання поширенню забруднень і збереження екосистем. У випадках значного забруднення або наявності вибухонебезпечних предметів доступ до земель може бути повністю обмежений до завершення робіт з розмінування та рекультивації.

Порядок запровадження обмежень передбачає:

- 1) підготовку пропозицій органами державної влади або місцевого самоврядування;
- 2) затвердження меж небезпечних ділянок і санітарних зон;
- 3) внесення змін до кадастрових даних та публічне оприлюднення рішень у відповідних реєстрах [5].

Інформування населення здійснюється через офіційні сайти органів влади, місцеві засоби масової інформації, інформаційні стенди на територіях та сповіщення землекористувачів безпосередньо. Це дозволяє забезпечити безпечне використання земель і попередити порушення режиму обмежень.

Важливим елементом системи безпеки на постраждалих територіях є формування санітарно-захисних зон.

Санітарно-захисні зони – це спеціально визначені території, які створюються навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації тощо, з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови [5]. Під час післявоєнного періоду до санітарно-захисних зон додатково можна включити території з мінними полями, залишками вибухонебезпечних предметів, місця масових руйнувань інфраструктури, зони пожеж і хімічного забруднення ґрунтів та вод, а також ділянки, де відбувалися масові поховання та випалювання родючого шару ґрунту. Мета створення таких зон – захист населення та екосистем від негативного впливу токсичних речовин, вибухонебезпечних предметів і інших загроз, а також забезпечення умов для поступового відновлення земель.

Принципи визначення меж санітарних зон базуються на рівні забруднення, характері загрози, напрямках поширення токсичних речовин, рельєфі місцевості та кліматичних умовах. Межі встановлюються таким чином, щоб мінімізувати ризики для людей і навколишнього середовища. У межах таких зон встановлюється спеціальний режим землекористування, посилюється контроль за станом ґрунтів і здійснюється постійний екологічний моніторинг.

Обмеження у землекористуванні та санітарно-захисні зони створюють безпечні умови для рекультивації – комплексу заходів із відновлення деградованих або забруднених земель до стану, придатного для безпечного використання в господарстві чи екологічно цінного природного середовища, оскільки ізолюють небезпечні та забруднені території від людської діяльності. Рекультиваційні роботи можуть включати планування рельєфу, поліпшення структури ґрунту, висадження рослин, створення захисних лісосмуг [6]. Після завершення таких робіт та повторної оцінки безпеки обмеження можуть бути поступово зняті.

Незважаючи на важливість встановлення обмежень у землекористуванні та формування санітарно-захисних зон, процес їх упровадження супроводжується низкою проблем і викликів. Однією з основних труднощів є значні масштаби забруднених і замінованих територій, що ускладнює проведення повноцінного обстеження та відновлювальних робіт у короткі терміни. Вагомою проблемою залишається нестача фінансових, матеріально-технічних і технічних ресурсів, необхідних для розмінування, очищення та

рекультивациі земель. Суттєвим викликом є дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері землеустрою, екологічного моніторингу, розмінування та рекультивациі. Важливою проблемою залишається також питання безпеки проведення робіт. Наявність вибухонебезпечних предметів, забруднення токсичними речовинами та нестабільність ґрунтів створюють загрозу для життя фахівців і населення, що потребує суворого дотримання правил безпеки та застосування спеціального обладнання.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що воєнні дії завдали значної шкоди земельному фонду України, призвівши до його деградації, забруднення та втрати господарської цінності. У таких умовах особливого значення набуває впровадження обмежень у землекористуванні та формування санітарно-захисних зон. Застосування цих інструментів сприяє зменшенню ризиків для здоров'я населення, запобігає поширенню забруднень і створює передумови для ефективної рекультивациі земель. Вони є важливими складовими системи екологічної безпеки та післявоєнного відновлення територій. Водночас відновлення постраждалих земель потребує комплексного та системного підходу, що поєднує правове регулювання, наукове забезпечення та фінансову підтримку. Таким чином, встановлення обмежень у використанні земель і формування санітарно-захисних зон є необхідною умовою сталого розвитку територій у післявоєнний період та запорукою збереження природного потенціалу України.

Список використаних джерел:

1. Ібатуллін Ш. І. Землевпорядні заходи у системі відновлення територій України, пошкоджених воєнними діями. *Просторовий аналіз*. URL: <https://www.spatio.in.ua/?p=627>.
2. Продаж землі під час війни. В гру вступають великі компанії - *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cy9edeg93zyo>.
3. Розмінування сільгоспземель: дані за 2022-2025 роки. *Скільки-скільки?*. URL: <https://skilky-skilky.info/za-nynishnikh-tempiv-rozminuvannia-povernennia-zemel-ahrariiam-tryvatyme-83-roky-rezultaty-audytu/>.
4. Як встановити обмеження у використанні земель. *Гірська міська військова адміністрація - офіційний вебсайт*. URL: <https://girska-gromada.gov.ua/news/1717401909/>.
5. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III : станом на 19 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
6. Волкова Л. А. Рекультивациа земель : Інтеракт. комплекс навчально-метод. забезп. Рівне : НУВГП, 2009. 88 с. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/1651/1/690837%20zah.pdf>.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

«GEOPOINT»

5-6 березня 2026 року

**PROCEEDINGS OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE**

«GEOPOINT»

March 5-6, 2026

УДК 332.2/.7:528.4/.9"364"(082)

ISBN 978-617-8798-98-7

«GEOPOINT»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, Україна, 5-6 березня 2026 року: матеріали конференції. Київ: НУБіП України. 2026. 332 с.

Рекомендовано Вченою радою факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 5 від 19 березня 2026 року)

У збірнику матеріалів конференції подано результати сучасних наукових досліджень за секціями: землеустрій та кадастр в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, оцінка земель, врахування збитків та управління ризиками, геопросторові технології та ДЗЗ. Розраховано для науково-педагогічних працівників, представників науково-дослідних установ, науковців, спеціалістів установ та фахівців землевпорядного напрямку, аспірантів, студентів.

У разі повного або часткового використання матеріалів збірника посилання обов'язкове. Автори матеріалів несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей, відповідаючи принципам академічної доброчесності.

Відповідальні за випуск: І. А. Опенько, О. Д. Грищак